

<https://doi.org/10.70728/a.series.ijt.v08.i08.010>

UDK 930.1

<https://orcid.org/0000-0002-6660-3248>

QARSHI SHAHRINING BARQAROR IJTIMOIY RIVOJLANISH STRATEGIYALARI VA ISTIQBOLLARI

Qayumov Mirzoxid

Qarshi davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

qayumov09@gmail.com

Annotasiya. Ushbu maqolada mustaqillik yillarida Qarshi shahrining ijtimoiy hayotida yuz bergan modernizatsiya jarayonlari tarixiy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Shaharning ijtimoiy infratuzilmasi, ta’lim, sog’liqni saqlash, madaniyat va aholi turmush darajasidagi o’zgarishlar o’rganiladi.

Kalit so‘z: Arxiv hujjatlari, statistik ma’lumotlar, “Qarshi lezer”, Ijtimoiy himoya.

Аннотация. В данной статье с исторической точки зрения анализируются процессы модернизации, происходившие в общественной жизни города Карши в годы независимости. Изучаются изменения в социальной инфраструктуре города, образовании, здравоохранении, культуре и уровне жизни населения.

Ключевые слова: Архивные документы, статистические данные, «Антилазер», Социальная защита.

Annotation. This article analyzes the modernization processes that took place in the social life of the city of Karshi during the years of independence from a historical perspective. Changes in the city's social infrastructure, education, healthcare, culture, and the standard of living of the population are studied.

Keywords: Archive documents, statistical data, "Anti-laser", Social protection.

KIRISH. Mustaqillik yillarida O‘zbekiston hududlarida keng ko‘lamli ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy islohotlar amalga oshirildi. Ushbu jarayonlar mamlakatning janubiy hududlaridan biri bo‘lgan Qarshi shahrining taraqqiyotida ham muhim o‘rin tutdi. Ayniqsa, ijtimoiy infratuzilmani yangilash, ta’lim va sog’liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish, madaniy muhitni rivojlantirish hamda aholi turmush darajasini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar shahar ijtimoiy tarixida yangi bosqichni boshlab berdi. Qarshining tarixiy an’analari va zamonaviy islohotlar uyg‘unligi natijasida shahar hududiy markaz sifatida o‘z mavqeini mustahkamladi. Shu bois, mustaqillik davrida Qarshi shahrida kechgan modernizatsiya

jarayonlarini tarixiy nuqtayi nazardan tahlil qilish, ularning ijtimoiy taraqqiyotga ta’sirini aniqlash dolzarb ilmiy masala hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Mustaqillik yillarida Qarshi shahrining ijtimoiy tarixida yuz bergan modernizatsiya jarayonlari bir necha bosqichda kechdi. 1991–2000-yillarda asosan iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash, bozor munosabatlariga o’tish va ijtimoiy infratuzilmani saqlab qolish ustuvor vazifa bo’ldi. Bu davrda shahar sanoati va xizmat ko’rsatish sohasi bosqichma-bosqich yangilandi, yangi kichik biznes subyektlari tashkil etildi. Manbalarga ko’ra, Qarshi hududida tadbirkorlik faoliyatini qo’llab-quvvatlash bo’yicha dastlabki normativ-huquqiy asoslar shakllantirildi [6:23].

2000–2016-yillarda ijtimoiy sohani rivojlantirishga alohida e’tibor qaratildi. Ta’lim muassasalari rekonstruksiya qilindi, yangi maktab va kollejlari qurildi, sog’liqni saqlash tizimida zamonaviy diagnostika uskunalari joriy etildi. Shahar infratuzilmasini modernizatsiya qilish, jumladan, ichimlik suvi, gaz va elektr ta’minotini yaxshilash bo’yicha keng ko’lamli ishlar amalga oshirildi [7:112]. Bu jarayonlar aholining turmush darajasi va ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qildi.

2017-yildan keyingi bosqichda shaharni kompleks rivojlantirish konsepsiyasi asosida yangi turar-joy massivlari barpo etildi, yo’l-transport tizimi takomillashtirildi, madaniy-ma’rifiy maskanlar soni ko’paydi. Ijtimoiy himoya tizimining manzilliligi kuchaytirildi, “mahalla” instituti faoliyati samaradorligi oshirildi. Davlat dasturlari doirasida aholi bandligini ta’minlash, xotin-qizlar va yoshlarni qo’llab-quvvatlashga qaratilgan loyihalar amalga oshirildi [8:56].

Ijtimoiy ta’minotning asosiy maqsadi esa turmush darajasini to’xtovsiz oshirib borish, qashshoqlikning oldini olish, aholi turli qatlamlari o’rtasidagi ta’lim olish, madaniyat va san’at yutuqlaridan foydalanish, kasb malakasini oshirish va daromadlarni ta’minlash jihatidan tafovutlarni kamaytirish, inson taraqqiyotining uzluksizligini ta’minlab borishdan iborat[9:270].

O‘zbekiston Respublikasi hukumati mustaqillikka erishilgan kundan boshlab aholining ijtimoiy himoyasini ta’minlashga kirishdi. Hukumat topshirig‘iga binoan 1991 yilning noyabrida O‘zbekiston Respublikasi ijtimoiy ta’minot vazirligiga o‘z tasarrufidagi holatni bir oy muddatda chuqur tahlil etish va sohani rivojlantirish bo’yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqishni topshirdi. Eng avvalo pensiya ishida islohotlar o‘tkazish, kam ta’minlangan oilalar, nogironlar ustidan g‘amxo‘rlik qilish vazifalari belgilandi [10:15].

Mazkur tadqiqotda Qarshi shahrining mustaqillik yillaridagi ijtimoiy taraqqiyotini o‘rganishda tarixiy-tahliliy, qiyosiy va manbashunoslik usullaridan foydalanildi. Shuningdek, arxiv hujjatlari, statistik ma’lumotlar, ilmiy adabiyotlar hamda davriy nashrlar tahlil qilindi. Olingan natijalar tizimli yondashuv asosida umumlashtirilib, ilmiy xolislik tamoyillariga tayangan holda xulosalar chiqarildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy sohadagi rivojlanishi va uning turli yunalishlarda amalga oshirilgan chora tadbirlar va ularning natijalarini o‘rganishda markaziy va mahalliy davriy matbuot nashrlardagi gazeta va jurnallardan ham natijalari

masalasi maxsus tadqiq etilmagan. Qolaversa, Qashqadaryo viloyati Respublikada xorijiy investitsiyalar kiritilishi, ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy sohadagi rivojlanishi bo‘yicha yuqori o‘rinda turadi.

Mustaqillikning dastlabki yillarida ijtimoiy sohada tub islohotlar o‘tkazildi. Xalq ta’limida, sog‘liqni saqlash tizimida, madaniyat va sport ishlarida, ijtimoiy ta’minot va muhofaza, bandlik va ish bilan ta’minlash sohalarida chuqur o‘zgarishlar yuz berdi. Ta’lim sohasidagi islohotlar tufayli xalqimiz tarixida ilk bor milliy maktabiga ega bo‘ldi[1:5].

Qashqadaryo viloyatining ta’lim tizimi moddiytexnika bazasini mustahkamlash, jumladan, yangi maktab binolarini bunyod etish va ularni jihozlash bo‘yicha ham bir qator ijobiy ishlar amalga oshirildi.

O‘zbekistonda davlat mustaqilligining qo‘lga kiritilishi bilan ilm-fan rivoji uchun keng imkoniyatlar eshigi ochildi. Mamlakat taraqqiyoti ko‘p jihatdan ijtimoiy hayotga, ya’ni aholi moddiy farovonligi, ijtimoiy ta’minoti va sog‘liqni saqlash, ijtimoiy himoya tizimining yaxshi tashkil qilinganligi masalalarining qay darajada hal etilganligi bilan bog‘liq bo‘lib kelgan. Mustaqil O‘zbekistonda mazkur soha davlat siyosatining eng asosiy yo‘nalishlaridan biriga aylantirilib, soha rivojini ta’minlovchi kuchli islohotlar amalga oshirildi. Shu o‘rinda O‘zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti I.A.Karimovning quyidagi so‘zlarini keltirish o‘rinlidir: “O‘zbekistonning o‘z yangilanish va taraqqiyot yo‘liga asos bo‘lgan eng muhim qoidalaridan bozor iqtisodiyotiga o‘tishning barcha bosqichlarida oldindan kuchli ijtimoiy siyosatni o‘tkazishdir. Qolgan barcha qoidalar ijtimoiy vazifalarni hal etishga, aholini ijtimoiy himoyalash sohasida qat’iyan kafolatni vujudga keltirishga bo‘ysundirilgan “ [2:18]. Bunda davlatning asosiy maqsadi ijtimoiy vazifalarni oqilona bajarishdan iboratligini anglash mumkun.

Yana ijtimoiy siyosat haqida O‘zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti I.A.Karimov Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy siyosat, bugungi kunda o‘zini to‘la oqlayotganligini ta’kidlar ekan: “... kuchli ijtimoiy siyosat olib borish, islohotlarni bosqichma-bosqich va vazminlik bilan amalga oshirish kabi tamoillar ayniqsa dunyoda avj olib borayotgan moliyaviy va iqtisodiy inqiroz sharoitida o‘zining dolzabligi va xayotiyligini yana bir bor ko‘rsatmoqda “ deb qayd etadi[3:28]. Bu firklar oqlanganligi isboti sifatida mustaqillikdan keyin ijtimoiy sohaga davlat byudjetining yarmidan ortig‘i sarflab kelinmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Shaharlar, shaharchalar va qishloq aholi punktlarining bosh rejalarini ishlab chiqish va amalga oshirish jarayonlarini takomillashtirish chora tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori bo‘yicha Qarshi shahrida olib borilayotgan bunyodkorlik ishlari viloyatimiz markazi Qarshi shahrining bosh rejasi 2013 yil 13 sentabrda ishlab chiqilgan. Shaharda ko‘p qavatli – 9-4 qavatli, kamqavatli – 2-3 qavatli hamda alohida 1-2 qavatli turar-joy binolari qurilishi ko‘zda tutilgan. Har bir hududdagi aholi soniga qarab, maktab, bog‘cha, mahalla guzarlari, kichik xiyobonlar yaratish mo‘ljallangan. Qarshining tarixiy-me’moriy qismi atrofida muhofaza hududi tashkil etish rejalashtirilgan. Yodgorliklar yaqinida reklama taxtalari, tarixiy imoratlarga muvofiq kelmaydigan turli binolar qurishga chek qo‘yiladi. Avtomobil yo‘llari transporti muassasalari (avtovokzal, avtobekatlar, avtomobil yo‘llari servis xizmati) qo‘shimcha yangilanishlarga ega bo‘ladi. Shahardagi

mavjud magistral yo‘llarni yanada kengaytirish, keyinchalik shahar chekkasidagi aylanma yo‘llarga chiqish va Shahrisabz, G‘uzor, Koson, Yangi Nishon kabi viloyatdagi boshqa aholi punktlariga yo‘lovchilarni tashish nazarda tutilgan. Prezidentimiz Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev Qarshi shahridagi “Qarshi lezer” qo‘shma korxonasida bo‘lib, Qashqadaryo viloyatida charmpoyabzal sohasini yanada rivojlantirish dasturi, meva-sabzavot yetishtirish, yangi logistika markazi tashkil qilish, Yakkabog‘, Kitob, Shahrisabz tumanlarida tokzorlar barpo etish bo‘yicha qator istiqbolli loyihalar bilan tanishdi. Qashqadaryo viloyatida charmpoyabzal sanoatini rivojlantirish hududda yetishtiriladigan teri xomashyosini sifatli qayta ishlashni tashkil qilishda muhim o‘rin tutadi. Shu maqsadda viloyatda 2017-2018 yillarga mo‘ljallangan umumiy qiymati 12,9 million dollarlik 18 investitsiya loyihasini amalga oshirish bo‘yicha manzilli dastur ishlab chiqildi[5:87].

XULOSA.

Shunday qilib, mustaqillik yillarida O‘zbekiston janubiy viloyatlarida ijtimoiy sohada bir qator o‘zgarishlar amalga oshirildi. Qashqadaryo viloyati mustaqillikning keyingi yillarida ham bozor iqtisodiyotining asosiy tamoyili bo‘lgan aholini keng ijtimoiy himoya qilish davom ettirildi. Mustaqillikning “Obod mahalla yili”, “Qariyalarni qadrlash yili”, “Sog‘lom avlod”, “Homiylar va shifokorlar yili”, “Ijtimoiy himoya yili” kabi yillarida janubiy viloyatlarda xalqning farovonligini ta‘minlash, sihat salomatligini mustahkamlash, sog‘lom turmush tarzini shakllantirish, nochor va bevabechoralar holidan muntazam xabar olish davom ettirildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2017 yil 22 dekabrda Oliy majlisga murojaatnomasidan. Surxon tongi. 2017 yil 27 dekabr.
2. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. - Toshkent:
3. Karimov.I.A. O‘zbekiston buyuk kelajak sari. –Toshkent: O‘zbekiston, 1998.-B.127.
4. Karimov I.A. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O‘zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo‘llari va choralari.-Toshkent: O‘zbekiston, 2009. –B.4.
5. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi Davlat ilmiy nashriyoti, 2000-2005.
6. O‘zbekiston Respublikasining mustaqillik davridagi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga oid me‘yoriy-huquqiy hujjatlar to‘plami.
7. Islomov N., Bo‘riev O. Qarshi — O‘zbekistonning qadimiy shahri. Qarshi: “Nasaf”, 2006.
8. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari (mustaqillik yillariga oid hisobotlar).
9. To‘xliiev N., Haqberdiev Q., va boshq. O‘zbekiston iqtisodiyoti asoslari.-Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2006.-B.260.
10. O‘zR MDA.M-44-fond, 1-ro‘yxat, 1-ish, 15-varaq.